

Alkusukulaisuudesta

V. Tauli esittelee artikkelissaan »Mikä on totuus?» Virittäjässä 1956, ss. 302—307 mm. ajatuksiaan uralilaisen kieliperheen synnystä ja on sitä mieltä, ettei uralilaista kantakieltä ole ollut olemassakaan. Tauli kannattaa ns. kontaktiteoriaa, jonka uralilaisessa kielitieteessä ensimmäisenä on esittänyt Bubishi ja jonka mukaan jopa eri sukukieltenkin välillä esiintyvät yhtäläisyydet ovat vain lainaa kielestä toiseen eivätkä siis perintöä yhteisestä kantakielestä. Esim. E. Itkonen sanoo tästä: »Suomalais-ugrilaisella alalla on Bubishiin jälkiä kulkenut V. Tauli parissa äskettäin ilmestyneessä kirjoituksessaan. Perustelemattomia hypoteeseja pitemmälle Taulikaan ei pääse» (Vir. 1957, s. 2).

Koska Tauli artikkelissaan »Mikä on totuus?» on tullut maininneeksi minun väitöskirjanikin, niin katson

tarpeelliseksi pyytää tässä lehdessä pientä puheenvuoroa, jottei Virittäjän lukijoille jäisi asiasta väärää kuvaa. Väitöskirjassani (Die uralo-jugagirische Frage, Stockholm 1956) käsittelen jukagiirin kielen suhdetta uralilaiseen kielikuntaan — aikaisemmin olen verrannut keskenään uralilaisia ja ja tsuktsšikieliä (Das Verhältnis der tschuktschischen Sprachgruppe zu dem uralischen Sprachstamme, Språkvetenskapliga Sällskapet i Uppsala Förhandlingar 1949—1951) —, ja tulen siihen johtopäätökseen, että yhtäläisyydet jukagiirin ja uralilaisten kielten välillä ovat suunnilleen samaa laatua kuin yhtäläisyydet uralilaisten, indoeurooppalaisten, altailaisten ja tsuktsšikielten välillä ja että näin ollen kaikkien näiden kielten yhtäläisyydet on selitettävä samalla tavalla, ts. että ne perustuvat joko sattumaan,

lainaan tai alkusukulaisuuteen. Koska nykykielten perusteella on todettu, etteivät kielelliset peruselementit niin suuressa määrin kuin tässä on kysymys juuri lainaudu kielestä toiseen, olen taipuvainen torjumaan lainaseliytyksen. Mielestäni on mahdotonta seilitä kaikkia näitä yhtäläisyyksiä satumaksikaan, joten pidän mahdollisena, että kysymyksessä voi sittenkin olla alkusukulaisuus, vaikka samalla nimenomaan alleviivaan, että koko ongelma on vielä *lopullista* ratkaisua vailla. Samaan tulokseen olen tullut myöhemminkin (Jukagirisch - deutsches Wörterbuch, Stockholm—Wiesbaden 1957, s. IX).

Tuollainen ajatus, että näin monet eri kielikunnat voisivat olla geneettistä sukua keskenään, tuntuu Taulista mahdottomalta, koska hän sanoo: »Miten tämän metodin (historiallis-vertailevan kielentutkimuksen — J. A.) johdonmukainen soveltaminen saattaa viedä in absurdum, sen on näyttänyt Björn Collinderin toinen oppilas J. Angere väitöskirjassaan. . .» (Vir. 1956, s. 302), ja seuraavalla sivulla Tauli jatkaa: »Mutta varmaan suuri enemmistö konservatiivisiakin uralisteja niin tunne- kuin järkiperäisesti kieltäytyy tunnustamasta yhteistä indoeurooppalais-uralilais-aitailais-tšuktšilais-jukagiirilaista tms. alkukieltä.»

Taulin käyttämä absurdi-sana tässä yhteydessä ei ole varsin harkittu, sillä juuri hänen oma opettajansa prof. Julius Mägiste, fennougristi ja hyvä itämerensuomalaisten kielten erikoistuntija, kirjoittaa virallisessa lausunnossaan Lundin yliopistolle seuraavasti: »Dosentti Angere oivaltaa aivan oikein, että jos tässä tapauksessa olisi kysymys geneettisestä kielisukulaisuudesta, niin tämän sukulaisuuden tulisi koskea myös suhdetta jukagiirin ja uralilaisten kielten välillä

toiselta ja indoeurooppalaisten, altailaisten, vieläpä tšuktšikieltenkin välillä toiselta puolen.»

E. Itkonen kirjoittaa alkusukulaisuuskysymyksistä: »Ehkä ennen pitkää on jonkin euraasialaisen (?) muinaisväestön puhuma alkukieli, josta uralilaiset, indoeurooppalaiset sekä eräät muutkin kielikunnat olisivat kehittyneet, tunnustettava kiistattomaksi mahdollisuudeksi» (Oma Maa, s. 28).

Että nämä alkusukulaisuuskysymykset ovat vielä lopullista ratkaisua vailla, ei riipu historiallis-vertailevan metodin johdonmukaisesta soveltamisesta, kuten Tauli näyttää luulevan, vaan yksinkertaisesti siitä, että nuo yhtäläisyydet suurelta osaltaan ovat peräisin kaukaisesta muinaisuudesta, jota toistaiseksi emme pysty rekonstruoimaan. Historiallis-vertailevalla kielentutkimuksella on tietysti omat heikkoutensa, ja tässä suhteessa ns. strukturaalisen lingvistiikan metodien järjkevä käyttö voi antaa huomattavaa apua historiallisellekin kielentutkimukselle, mutta tuo vanha koulukunta ei silti ole niin heikolle pohjalle perustettu, että sen metodeja voisi käyttää vain »epäjohdonmukaisesti». Ei mikään koulukunta tieteessä voi olla ikuinen, ja on vain luonnollista, että historiallis-vertaileva kielentutkimuskin kaipaa monessa tärkeässä kohdassa lisäyksiä, minkä seikan ovat oivaltaneet esim. sellaiset nerokkaat tiedemiehet kuin F. de Saussure, N. Trubetskoy, R. Jakobson, L. Hjelm-slev, A. Martinet, L. Bloomfield ja A. Sommerfelt — olkoonkin että he innostuksessaan ehkä joskus ampuvat yli maalin. Tauli on oikeassa, kun hän huomauttaa, että indoeurooppalaisessa kielitieteessä alkaa koko kantakieliajatus olla vanhentunut (siis Taulin ei ollenkaan tarvitse olla »bubrihisti» tai »marristi»), ja mielestäni

on mahdollista, että jo lähitulevaisuudessa näin käy myös uralilaisessa kielitieteessä. Parhaan esimerkin fonologian saavutusten soveltamisesta suomalais-ugrilaiseen kielitieteeseen tarjoaa Steinitzin mullistava reformi obinugrialaisten kielten tarkekirjoituksessa: hän tuo esille vain todelliset foneemit jättäen pois kielentutkimukselle epäolennaiset äännekombinaatiot, ja myöhemmin on Steinitzin jälkiä kulkenut Collinderkin, joka on laatinut jonkinlaisen yleishdotuksen koko uralilaisen transkription yksinkertaistamiseksi.

Pitäisi olla jokaiselle selvää, että kun vertailemme eri kielikuntia keskenään, todennäköisyys on pienempi kuin niissä tapauksissa, jolloin vertailemme keskenään samaan kieliperheeseen kuuluvia kieliä. Jukagiirin kohdalta on ainakin toistaiseksi tyydyttävä vain pelkkään deskriptiiviseen kielioppiin, ja me joudumme tällöin osittain vertailemaan melkein nykyhetken jukagiiria rekonstruoituun uralilaiseen, altailaiseen, indoeurooppalaiseen ja tsuktšilaiseen kantakieleen. Tässä voivat tietysti tulla kysymykseen vain sellaiset yhtäläisyydet, jotka jukagiirissa ovat säilyneet vuosituhansia muuttumattomina — perustukoot ne sitten lainaan tai alkusukulaisuuteen —, eikä siis ole ihmekään, että näitä yhtäläisyyksiä on hyvin niukalti. Tästä johtuu, että on mahdotonta päästä perille äännelaeista. Sanayhdistelmätkin perustuvat enimmäkseen vain konsonantteihin: ei voida ottaa huomioon vokaalien laatua, mikä on tietysti metodin heikkoutta. Mutta äännelait, vokaalien laatu yms. ovatkin aivan välttämättömiä vain silloin, kun ovat kysymyksessä yhden ja saman perheen kielet, ja tässähän vertaillaan keskenään eri kieliperheitä. Mutta toisaalta taas täytyy aina muistaa, että juuri suurin osa yhtä-

läisyyksiä, joita olemme löytäneet eri kieliperheiden välillä, on todettu eri kielistä harjoittamatta mitään rekonstruointia, ja tästä seuraa, että jos koko kantakielimetodi osoittautuisi sittenkin »vääräksi», niin silti se työ, jota olen väitöskirjassani suorittanut, ei menisi hukkaan.

On olemassa koko joukko sanavartaloita, jotka esiintyvät uralilaisissa, indoeurooppalaisissa, altailaisissa, tsuktši- ja jukagiirikielissä, esim.

s. *nimi* / lp *námmá* / md *lem* / tšer. *liim* / votj., syrj. *nim* / vog. *nám* / ostj. *nem* / unk. *név* ~ *neve-* // samJ *nim* / T *nim* / Jen. *nii* / O *nim* / K *nim* / Koib. *nym* ~ jukagiirissa *nim*, *neve* 'nimi', ~ tsuktšissa *ninn* 'nimi', ~ m-int. *nāman-* / armen. *amun* / goot. *namo* / lat. *nōmen* / ven. *имя* jne.

s. *pata* / tšer. *pat*, *pot* / vog. *poot*, *put* / ostj. *put* / ung. *fazék* // samO *pätä*, *pitte* [samojedilaisen vastineen Collinder asettaa kyseenalaiseksi, koska se esiintyy vain yhdessä samojedikielessä ja sillä on siinä sama muoto kuin 'pesää' tarkoittavalla sanalla. Minä puolestani pidän mahdollisena, että seuraava koibaali-samojedin sana kuuluu etymologisesti yhteen ostjakkisamojedilaisen *pata*-sanan vastineen kanssa] / koib. *pād-* 'keittää' (JSFOu, 59₁, s. 35 mainitaan sana *pādlam* 'keitän', jossa *-la-* on suffiksi ja *-m* verbin 1 pers. sg. persoonapäätte), ~ jukagiirissa vartalo *pād-* 'keittää' (tämä voi tietysti olla myöhäinen laina koibaalista tai päinvastoin), ~ m-eng. *pott* 'pata' / saks. *pot* / armen. *պոյն*, gsg. *putan* jne.

s. *lie-* / veps. *le-*, *li-* / vatj. *lee-* 'olla, tulla' / lp *lu-* 'olla' / tšer. *liä* 'olla, tulla' / votj. *lu-* / syrj. *lo-* / unk. *le-* ~ *lev-* 'tulla, olla'.

~ jukagiirissa *le-* 'olla, tulla; elää', ~ kamtšad. *le-* 'olla, tulla', *li-* 'olla'.

s. *kuras* 'veitsi' / vatj. *kuras* / vir.

kurask / *lp korr* // *samJ har* / *Jen. kooru*
/ *Motor. kuro*,

~ jukagiirissa *kire* 'veitsi',

~ goot. *hairus* / m-länsiskand. *hjörr*
/ m-eng. *heoru* 'miekka' / liett. *kirvis*
'kirves', *kir-* 'hakata' / lät. *cir-* 'haka-
ta' jne. [s. *kirves* on balttilainen laina].

s. *kulke-* ja *kaalaa-* sanavartaloilla
on varmat vastineet muissa suoma-
lais-ugr. kielissä, ja s. *kulke-*varta-
lolla on vastine samojedilaisellakin
taholla ~ jukagiirissa *S kel-*, *N keli-*,
kolu- 'tulla, mennä, matkustaa', *kelie-*
'mennä, lentää', *kelge* 'ylimenopaikka',
~ kamtšad. *köle-*, *kilk-* 'mennä' / kor-
jak. *kule-* 'mennä',

~ turk. *kel-* 'tulla' / mong. *qali-* 'hy-
pätä' / kalmuk. *häli-* 'hypätä, astua,
vaelttaa pois, tulvia yli',

~ liett. *kelias* 'tie' / lät. *celš* [s. *keli* on
balttilainen laina] / kreik. *κέλινδος*
'tie' (Mühlenbach — Endzelin, Lett.-
deutsch. Wörterbuch, 1: 371)* jne.

s. *paljon* / tšer. *pülä* / vog. *paal*
'tiheä, paksu' // *samJ pal*, *paju* / *Jen.*
fodeme 'paksu',

~ juk. *pojooj* 'paljon, monta', *pojon*
'monta',

~ kamtšad. *polk* 'paljon, suuri', *plag*
'oikein suuri',

~ m-int. *puru-* 'paljon' / kreik. *πολύς*,
πολύ 'paljon' / lat. *plūs* 'enemmän' /
m-iiri *il* 'paljon' / goot. *filu* / lät.
pulka, *pulks* 'paljon' jne.

~ mantšur. *fulu* 'paljon, enemmän' /
gold. *fuli* 'liian paljon', *pulö* 'enem-
män, rikas' / mong. *üle* 'riittävästi' /
oltš. *puulee* 'liian paljon'.

s. *käly-*sanalla on hyvät vastineet
muissakin uralilaiskielissä, ja tälle
uralilaiselle sanayhdistykselle on ole-
massa vastineet ei vain jukagiirissa
vaan myös indoeurooppalaisella sekä
altailaisella taholla.

Jurakkisamojedissa on sana *numa*
'nomadin asuinpaikka',

* Nämä indoeurooppalaiset vastineet on
K. Draviñš.

~ jukag. *nume*, *numa*, *numo* 'talo, kota',
numezi, *numozi* 'kirves' / tšuvantsi
nauma 'talo',

~ korjak. *nym* 'asuinpaikka',

~ liett. *nāmas* 'talo' / lät. *nams* 'talo' /
kreik. *νομός* 'Weideplatz, angewie-
sener Wohnort, Wohnsitz', *νέμω* 'be-
wohne, bebaue' (Mühlenbach —
Endzelin, Lett.-deutsch. Wörterbuch,
2: 692)* jne.

Paitsi yhteisiä sanavartaloja on
olemassa koko joukko yhteisiä pron-
minivartaloja uralilaisissa, indoeu-
rooppalaisissa, altailaisissa, tšuktši- ja
jukagiirikielissä. Kaikissa näissä kiel-
lissä paitsi jukagiirissa, jonka kohdal-
ta tämä asia on epäselvä, ovat verbin
I ja II persoonan persoonapäätteet
kehittyneet vastaavista persoonapron-
omineista. On olemassa muutamia
enemmän tai vähemmän varmoja yhe-
teisiä sijapäätteitä. Uralilaisissa, altai-
laisissa ja jukagiirikielissä on hyvin
yhtäläinen syntaksi, mutta vasta äs-
ken on todettu, että mongolin van-
hoissa kirjallisissa muistomerkeissä on
säilynyt selviä morfologisia jälkiä
muinaisesta kieliopillisesta suvusta,
erittäinkin verbin konjugaatiossa (ks.
Sanžeev, *Voprosy jazykoznanija* n:o
5, 1956), ja näin lähestyy mongol-
in kieli hyvin tärkeässä kohdin raken-
teellisesti indoeurooppalaisia kieliä.

Mikä näistä yhtäläisyyksistä on lai-
naa ja mikä mahdollisesta alkusuku-
laisuudesta johtuvaa, on toistaiseksi
mahdoton ratkaista. Joka tapauksessa
vain aivan pieni osa yhtäläisyyksistä
perustuu rekonstruoituihin muotoi-
hin ja on riippuvainen oletetusta kan-
takielestä. Siis näitä vertailuja ei suu-
restikaan koske se, onko kantakieli-
periaate oikea vai ei.

Juuri näitä seikkoja silmällä pitäen
olenkin väitöskirjassani tähdentänyt:
»Daraus folgt, dass die Frage, ob die

minulle osoittanut lättiläinen kielimies tri

Übereinstimmungen in den genannten Sprachfamilien von der Urverwandtschaft oder den frühen Entlehnungen herrühren — jedenfalls bei dem heutigen Stande der Wissenschaft — nicht so aktuell ist. Für die Forschung von augenblicklichem Interesse ist dagegen *das Auffinden von Entsprechungen* in den einzelnen Sprachfamilien, ganz abgesehen davon, wie wir diese Entsprechungen erklären wollen.» (S. 224.)

Näin ollen tämä epätäydellinen metodi on toistaiseksi ainoa mahdollinen, sillä historiallis-vertailevan metodin avulla ei voi päästä pitemmälle, etenkin kun sitä näissä vertailuissa voi käyttää vain suppeassa määrin.

Mitä muita metodeja voisi käyttää vertailtaessa keskenään eri kieliperheitä?

On esitetty n. 20 yhteistä uralilaisten kielten sekä indoeurooppalaisten, altailaisten, tsuktši- ja jukagiirikielten välistä sanayhdistelmää. Nämä yhtäläisyydet olen selittänyt johtuviksi joko lainasta tai geneettisestä sukulaisuudesta. Mutta onko tässä sattuma sittenkin kokonaan mahdoton? Olisi mielenkiintoista tietää, montako uralilaisten kielten ja esim. jonkin neekerikielen välistä »yhteistä» sanaa ja rakenteellista yhtäläisyyttä löytyisi. Eri kielten keskinäistä vaikutusta on uralilaisessa kielitieteessä ensimmäisenä suhteellisen perusteellisesti käsitellyt Serebrennikov, ja työtä tällä alalla olisi jatkettava. Vertailtaessa eri kielikuntien kieliä keskenään olisi hyvä käyttää ns. synkronisen typologian metodologiaa. Jotta päästäisiin selvyteen näissä vaikeissa kysymyksissä, täytyisi ottaa avuksi monen eri koulukunnan menetit.

Mitä taas eri koulukuntiin tulee, niin koulukunnalla sinänsä ei ole

aina ratkaisevaa merkitystä tieteellisen teoksen arvoa punnittaessa: olen yrittänyt noudattaa historiallis-vertailevan kielentutkimuksen metodeja, mutta tämä seikka ei ole estänyt yhtä aikamme tunnetuinta strukturalistia Roman Jakobsonia, joka on samalla paleosiperialaisten kielten erikoistuntija, antamasta tieteelliselle tuotantolleni kaunista tunnustusta.

Nykyään paleosiperialaiseen kieliperheeseen kuuluvat giljakkki, kolme tsuktšikieltä (tsuktši, korjakkki, kamtsadaali), kolme jukagiirilaisen ryhmän kieltä (jukagiiri, tsuvantsi, omokki) ja neljä jenisei-ostjakkiryhmän kieltä tai murretta (ketti, kotti, osani, arini). Ainokieltä, jossa Pierre Naert on todennut olevan suuren määrän yhtäläisyyksiä indoeurooppalaisten kielten kanssa¹, ei enää liitetä paleosiperialaisiin kieliin; aikaisemmin tähän kieliperheeseen on luettu myös aleutti ja juitti, mutta nykyään ne katsotaan eskimokieliin kuuluviksi. Paleosiperialaista kieliperhettä ei ole muodostettu sukulaisuuden perusteella, vaan pelkästään maantieteellisiä seikkoja silmällä pitäen, eikä vielä nytkään ole todistettu, että joku sen neljästä ryhmästä olisi muille sukua. Jos ottaa huomioon, että nykyään paleosiperialaisia kieliä puhuu korkeintaan vain 30 tuhatta henkilöä ja että näillä kansoilla ainakaan historiallisena aikana ei ole ollut mitään tärkeitä tehtävää maailmanhistoriassa, niin ei ole ihmeäkään, että näitä kieliä on hyvin vähän tutkittu. Tutkimustyötä on suuresti haitannut se seikka, että paleosiperialaisia kieliä on käsitelty kymmenissä eri aikakauskirjoissa, eikä mitään yhteistä kirjallisuusluetteloa tähän asti ole ollut.

Äsken on ilmestynyt erittäin tarkoin laadittu bibliografinen teos Pa-

¹ Pierre Naert: La situation linguistique de l'ainou. I-Ainou et indoeuropéen (Lunds Universitets årsskrift. N. F. Avd. 1. Bd. 53 Nr 4, Lund 1958, s. 234).

leosiberian peoples and languages. A bibliographical guide by Roman Jakobson, Gerta Hüttl-Worth and John Fred Beebe, New Haven 1957. Tämä on suuri tapahtuma paleosiperialaisten kielten ja kansojen tutkimuksen alalla. Minun täytyy tunnustaa, että suuresti yllätyin todetessani teoksessa mainitun kokonaista 1904 eri lähdettä, julkaisemattomat käsikirjoitukset mukaanluettuina. Jokaisella kieliryhmällä on oma lukunsa, ja sen lisäksi on vielä erillinen luku, jossa on luettelo kaikkia paleosiperialaisia kieliä käsittelevästä kirjallisuudesta. R. Jakobson on kirjoittanut lyhyen, mutta erittäin tiiviin ja selvän yleiskatsauksen. Tämä bibliografinen teos on tervetullut apulähde fenno-ugristeillekin ja yleensä jokaiselle, joka tutkii Siperiassa asuvia kansoja ja heidän kieliään.

Kuten tunnettua yleinen kielitiede on syntynyt indoeurooppalaisen kielentutkimuksen pohjalla, ja vasta viime vuosikymmeninä on siinä alettu ottaa huomioon muitakin kieliä, mm. uralilaisia. Paleosiperialaiset kieletkin puolestaan tarjoavat yleiselle kielitieteelle erittäin paljon uutta ainehistoa. Roman Jakobson on käsitellyt näitä kieliä monesta uudesta näkökulmasta, ja hän on voinut tutkia sellaisiakin ilmiöitä, jotka vanhaa historiallis-vertailevaa metodologiaa käyttävil-

tä jäävät näkemättä. Klassillinen esimerkki hänen fonologisen koulukuntansa tarjoamista eduista on hänen tutkielmansa Notes on Gilyak. (The Bulletin of the Institute of History and Philology Academia Sinca, vol. XXIX, 1957). Koska deskriptiivinen kielentutkimus on kaiken historiallisen tutkimuksen välttämätön ehto, niin voi vain iloita strukturaalisen lingvistiikan pyrkimyksestä paremmin syventyä kielen yksityiskohtiin ennen kuin tehdään kielihistoriallisia johtopäätöksiä. Ettei fonologinen koulukunta periaatteessa kiellä historiallisen kielentutkimuksen tärkeyttä, käy ilmi mm. eräästä R. Jakobsonin viime vuonna julkaistusta esitelmästä, jonka hän piti slavistikongressissa Moskovassa. Siinä sanotaan: »Juuri sen vuoksi, että voisimme tehdä itsellemme selväksi historiallisen prosessin ja oppia tuntemaan analogian pelisäännöt, meidän täytyy väliaikaisesti sulkea silmämme menneisyydeltä» (»Morfologičeskije nabljudenija nad slavjanskim sklonenijem», s.1).

Palatakseni lopuksi taas V. Taulin artikkeliin »Mikä on totuus?», haluaisin huomauttaa, että siinä aivan turhaan luodaan ylipääsemätön raja synkronisen ja diakronisen metodin välille. Käsitökseni mukaan tässä huolimatta kaikesta ei ole kysymyksessä joko—tai, vaan sekä—että.

JOHANNES ANGERE

Einiges über die Unverwandtschaft

Das Verhältnis der uralischen Sprachen zu einigen anderen Sprachfamilien ist in dieser Zeitschrift mehrfach erörtert worden. Der Gedanke, dass die zwischen den uralischen, indoeuropäischen, altaischen, tschuktschischen und jukagirischen Sprachen bemerkbaren Übereinstimmungen auf eine Urverwandtschaft dieser Sprachfamilien zurückgeführt werden könnten, wird von V. TAULI schroff abgelehnt, indem er meint, das folgerichtige Auswerten der Methoden der geschichtlich-vergleichenden Sprachwissenschaft führe hier ad absurdum. TAULI erklärt, dass die betreffenden Übereinstimmungen auf alten Berührungen beruhen; er erkennt nicht einmal eine gemeinsame uralische Ursprache an, geschweige denn weitläufigere verwandtschaftliche Beziehungen.

Verf. stimmt dem zu, dass die Methode der geschichtlich-vergleichenden Sprachwissenschaft zweifellos ihre eigenen grossen Schwächen besitzt und dass überhaupt eine wissenschaftliche Schule kaum von ewiger Dauer sein kann, was ja auch solch hervorragende Wissenschaftler wie F. DE SAUSSURE, N. TRUBETZKOY, ROMAN JAKOBSON, L. HJELMSLEV, A. MARTINET, L. BLOOMFIELD, A. SOMMERFELT u.ü. eingesehen haben. Daher kann eine vernünftige Verwendung der Methoden der strukturalen Linguistik auch der geschichtlichen Sprachforschung eine bedeutende Hilfe sein. Für das beste Beispiel der Auswertung phonologischer Errungenschaften auch in der finnisch-ugrischen Sprachwissenschaft hält Verf. die von W. STEINITZ auf dem Gebiet der obugrischen Transskription durchgeführte umwälzende Reform, infolge deren er nur die eigentlichen Phoneme ausdrückt und die vom Standpunkte der Sprachforschung aus unwesentlichen Lautkombinationen ausschliesst; in seinen Spuren hat auch späterhin BJÖRN COLLINDER zu wandern versucht.

Verf. gibt TAULI darin vollkommen recht, dass der Gedanke einer Ursprache in den Kreisen der indoeuropäischen Sprachwissenschaft für so gut wie überholt gilt. Verf. hält es für möglich, dass ein ähnlicher Standpunkt auch in der uralischen Sprachwissenschaft schon ganz bald erreicht werden könnte — gleichzeitig stellt Verf. aber fest, dass die Grundlage der alten und gut bewährten geschichtlich-vergleichenden Schule wohl nicht so schwach sei, dass deren Methoden nur — wie Tauli anzunehmen scheint

— eine inkonsequente Verwendung erlauben. Die Tatsache, dass eine endgültige Erläuterung der Übereinstimmungen zwischen diesen fünf Sprachfamilien uns noch nicht gelungen ist, beruht nach Ansicht des Verf. nicht auf der folgerichtigen Auswertung der Methoden der geschichtlich-vergleichenden Sprachwissenschaft bei dieser Aufgabe, sondern eher auf mangelnder Folgerichtigkeit unsererseits.

Verf. findet es selbstverständlich, dass beim vergleichen von fünf Sprachfamilien eine viel kleinere Wahrscheinlichkeit besteht als beim vergleichen nah verwandter Sprachen. Beim Jukagirischen — und auch teilweise bei den tschuktschischen Sprachen — muss man sich wenigstens vorläufig nur mit einer deskriptiven Grammatik begnügen. Demzufolge sind wir zum vergleichen eines beinahe neuzeitlichen Jukagirischen mit einer rekonstruierten uralischen, altaischen und indoeuropäischen Ursprache genötigt. Verf. ist sich darüber völlig im Klaren, dass für ein Feststellen von Lautgesetzen zu wenig Übereinstimmungen vorhanden sind, vor allem weil wir bei den Wortzusammensetzungen in erster Linie die Konsonanten berücksichtigen können, indes der Vokalismus ausgeschlossen wird. Andererseits bringt Verf. in Erinnerung, dass die Übereinstimmungen grösstenteils ohne irgendeine Rekonstruktion gefunden wurden, und sollte der ganze Gedanke einer Ursprache sich dennoch als »falsch« erweisen, so wäre ja die auf diesem Gebiet geleistete Arbeit demungeachtet nicht umsonst gewesen. Den erwähnten fünf Sprachfamilien gemeinsam sind etwa 20 Wortverbindungen, ferner fünf bis sechs Pronominalstämme, woraus die Personalendungen der I und II Person der Verben hervorgegangen sind, ausserdem gibt es noch einige mehr oder weniger sichere gemeinsame Kasusendungen.

In seinen Werken »Die uralo-jukagirische Frage«, »Das Verhältnis der tschuktschischen Sprachgruppe zu dem uralischen Sprachstamme«, »Über methodische Fragen der uralischen Sprachforschung« und »Jukagirisch-deutsches Wörterbuch« vertritt Verf. die Ansicht, die Übereinstimmungen beruhen entweder auf Urverwandtschaft oder seien Entlehnungen; er betont jedoch zugleich, dass die Frage noch ja nicht endgültig entschieden sei. Verf. meint aber, man dürfe nicht felsenfest davon überzeugt sein, dass ein Zufall hier ausgeschlossen sei,

und deshalb wäre es seiner Ansicht nach auch interessant, die Anzahl der Wortzusammenstellungen bei den uralischen Sprachen auf der einen und z.B. irgendeiner Neger-sprache auf der anderen Seite herauszufinden. Beim vergleichen verschiedener Sprachgruppen sei es nicht angebracht, sich auf die Verwendung einer einzigen Methode zu beschränken; Verf. vertritt die Ansicht, dass man mit Hilfe der geschichtlich-vergleichenden Methode überhaupt nicht mehr weiter vordringen könne — zum mindesten vorläufig nicht — und es deshalb von grösser Bedeutung sei, den Versuch einer Auswertung derjenigen Methode zu unternehmen, welcher sich einer der bekanntesten Strukturalisten der Gegenwart, ROMAN JAKOBSON, bedient, nämlich der synchronischen Typologie. JAKOBSON ist zugleich ein Spezialist auf dem Gebiete der paläosibirischen Sprachen und hat namentlich als Phonologe in zahlreichen Untersuchungen diese Sprachen aus ganz neuen Schwi-keln betrachtet, die ein Sprachforscher der alten, geschichtlich-vergleichenden Schule nicht beachtet. Ein klassisches Beispiel der Vorteile der phonologischen Schule bietet nach Ansicht des Verf. JAKOBSONS Untersuchung »Notes on Gilyak».¹

Verf. erwähnt, sein vormaliger Lehrer B. COLLINDER sei seinerzeit in seinem Werk »Jukagirisch und Uralisch» zu dem Schluss gekommen, das Jukagirische sei mit den uralischen Sprachen ziemlich nah verwandt. Verf. begreift vollends die Enttäuschung seines Lehrers, als der Schüler in seiner Dissertation von dessen Ansichten Abstand nahm. Verf. bringt seine Genugtuung darüber zum Ausdruck, dass COLLINDER endlich die Dinge in ihrer eigentlichen Beleuchtung sieht.

Zum Schluss behandelt Verf. die paläosibirischen Sprachen und erwähnt, dass zu der betreffenden Sprachfamilie heute folgende Gruppen gezählt werden: 1. Giljakisch, 2. die tschuktschische Sprachgruppe (Tschuktschisch, Korjakisch und Kamtschadalisch), 3. die jukagirische Gruppe (Jukagirisch, Tschuwassisch und Omokisch) und 4. die Jeniseiostjakische Gruppe (Ketisch, Kottisch, Asanisch und Arinisch). Die in Rede stehende Sprachfamilie gründet sich auf rein geographische Grundlagen, die innere Verwandtschaft dieser vier Sprachgruppen ist noch heute nicht nachgewiesen; die Forschung ist bisher erheblich dadurch erschwert worden, dass das einschlägige Schrifttum sich auf eine Menge Zeitschriften verteilt. Dieses Hindernis ist nunmehr durch die Herausgabe eines äusserst genauen bibliographischen Werkes endlich beseitigt: »Paleosiberian peoples and languages»².

Verf. gesteht, wie erstaunt er war, als er feststellte, dass aus diesem als »unerforscht» geltendem Gebiet 1904 Quellen vorhanden sind, die unveröffentlichten Handschriften mit einbegriffen. Jede Sprachgruppe hat in dem betr. Werk ihr eigenes Kapitel, ausserdem gibt es noch ein besonderes Kapitel mit einem Verzeichnis der ganzen Literatur über die paläosibirischen Sprachen. ROMAN JAKOBSON hat dazu eine kurze, jedoch äusserst konzentrierte und klare Übersicht der paläosibirischen Völker und Sprachen gegeben. Dieses bibliographische Werk ist auch den Fennougristen und überhaupt jedem, der sich mit der Erforschung der sibirischen Völker und deren Sprachen beschäftigt, ein willkommenes Hilfsmittel.

JOHANNES ANGERE

¹ ROMAN JAKOBSON Notes on Gilyak (The Bulletin of the Institute of History and Philology Academia Sinica Vol. XXIX, November 1957, s.s. 255—281.)

² ROMAN JAKOBSON, GERTA HÜTTL-WORTH ja JOHN FRED BEEBE Paleosiberian peoples and languages. A Bibliographical guide, Hraf Press, New Haven 1957. 224 S. +VII.